

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

Қорытындылай келе, АҚШ-тағы араб лоббиінің жұмысына геосаяси жағдайдың өзгеруі, араб елдерінің өзара қарым-қатынастары, энергетика саясаты секілді ішкі және сыртқы факторлар әсер етеді. Американдық арабтар мен араб елдерінің саяси көзқарастары мен бір-біріне деген күмәні олардың біртұтас күшке айналуына кедергі жасауда. Дегенмен, араб елдерінің лоббилік әрекеттері мен белсенділігіне қарап, болашақта жағдайдың жақсаруын күтуге болады. Араб лоббистері Америка саясатына ықпалын кеңейту үшін жаңа стратегиялар мен тәсілдерді қолдануы тиіс. Біріккен күш пен ортақ стратегия арқылы ғана араб лоббистері АҚШ-та өз мүдделерін сәтті қорғай алады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Сурков Н.Ю. Арабское лобби в США: состояние и перспективы // Сборник статей Ближний Восток и современность. 2006 г. Выпуск 27, 347 стр.
2. Robert J. Congelli. AWACS for Saudi Arabia: A study of Foreign Policy and Political Process. 1989, 125 p.
3. The Proposed AWACS/F-15 Enhancement Sale to Saudi Arabia: Staff Report, prepared for the Committee on Foreign Relations // United States Senate. Washington, DC: Government Printing Office. 1981, 63 p.
4. د. دانية قليلات الخطيب. اللوبي الخليجي – العربي في امريكا. بين الطموح والواقع. مركز دراسات الوحدة العربي. 2016, 256 ص.
5. Marie-Helene Le Rossignol. Global Terminal Operators: An overview. Washington DC. 2007, 19 p.
6. The San Diego Union-Tribune. 2012. URL: <https://www.sandiegouniontribune.com/sdut-qatar-grants-egypt-2-billion-loan-2012aug11-story.html> (қаралған күні 25.03.2024)
7. Gulf News. 2013. URL: <https://gulfnews.com/uae/uae-uncovers-muslim-brotherhood-cell-arrests-members-1.1126333> (қаралған күні 25.03.2024)
8. Азимов К. Напряженность в районе Персидского залива может перерасти в войну // Россия и мусульманский мир. 2015 г. 12(282), 166 стр.

ӘОЖ 316.7

ЖАПОН СӘУЛЕТ СТИЛІ МЕН ҚАЛА ҚҰРЫЛЫСЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жеңіс Жігер Жарқынұлы

zhiga.winner@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2 курс бакалавры, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – А.М. Азмуханова

Жапония ғасырлар бойы жаһандық қызығушылықтың орны болды. Жапон сәулеті – бұл елдің мәдениетінің ерекше және маңызды аспектісі. Бұл стиль ежелгі тамырларға ие және қазіргі заманғы сәулет тенденцияларына әсер етуді жалғастыруда. Бұл мақалада біз жапондық сәулет стилінің негізгі ерекшеліктерін және оның қала құрылысына әсерін қарастырамыз.

Бай тарихы мен ерекше мәдениеті бар Жапония сәулет шедеврлерінің таңғажайып әлемін ұсынады. Химэджи секілді ежелгі құлыптардан, Хорюджи мысалындағы храмдардан Токиодағы заманауи керемет теледидар мұнараларына дейін жапон сәулеті өзінің талғампаздығымен, функционалдылығымен және қоршаған табиғатпен үйлесімділігімен әрқашан назар аудартты.

Мачидзукури – сөзбе-сөз айтқанда, бұл қала құрылысын білдіретін дәлме–дәл сөз. Бірақ бұл әдетте *Тоси-кейкаку* ретінде шартты түрде анықталған дәстүрлі жоғары орталықтандырылған модельге қарама–қайшы келетін жұмсақ жоспарлау әдісі ретінде танылады. Осыған қарамастан, жапон халқы мен елді құратын, дамытатын, оздыратын данышпан архитекторлар және

құрылысшылар арасында еш қайшылық жоқ, ал үкімет болса шаралардың көбеюіне, іске асуына тек қолдау көрсетуде. Табиғатқа деген үйлесімділікпен бірге Жапония адамдар пікірі гармониясына ие болуда. Бұл симбиоз Жапонияны алға итермелейтін қозғалтқыш.

Жапон сәулет стилінің негізгі ерекшеліктері:

Минимализм және қарапайымдылық: жапондық сәулет стилі минимализмге және пішіндердің қарапайымдылығына ұмтылуымен танымал. Бұл стильдің маңызды аспектісі – табиғатпен үйлесімділік жасау үшін ағаш, бамбук және тас сияқты табиғи материалдарды пайдалану.

Инновациялық дизайн: жапондық сәулетшілер ғимараттарды жобалаудың инновациялық тәсілдерімен танымал. Олар көбінесе тұрақты және энергияны үнемдейтін құрылымдарды құру үшін озық технологиялар мен құрылыс әдістерін қолданады. Функционалдылық пен ыңғайлылық: жапондық сәулет әрқашан адамдардың қажеттіліктерін ескереді және барынша жайлылық пен ыңғайлылықты қамтамасыз етуге тырысады. Бұл эргономикалық үй-жайлардың орналасуын дамытуда және нюанстарға назар аударуда көрінеді.

Дәстүрлерді құрметтеу: заманауи технологияларды қолданғанымен, жапон сәулетшілері әрқашан дәстүрлі әдістер мен стильдерді құрмет танытады. Бұл қисық бұрыштары бар шатырлар мен дәстүрлі жапон бақтары сияқты архитектуралық элементтерде көрінеді.

Қала құрылысына әсері: жапон сәулеті Жапонияда ғана емес, бүкіл әлемде қала құрылысына айтарлықтай әсер етеді. Оның функционалдылық, тұрақтылық және қоршаған ортамен үйлесімділік принциптері қазіргі қала жоспарлаушылары үшін маңызды шабыт болды.

Минимализм және табиғи материалдарды пайдалану секілді жапондық сәулет стилінің принциптері экологиялық тұрақты қалалар мен ғимараттарды құруға негіз болды. Көптеген заманауи қала құрылысы жобалары теңдестірілген және тұрақты қалалық ортаны құру үшін жапондық сәулет принциптерін үлкен мән береді және енгізуге тырысады.

Жапон сәулеті табиғат пен өмірден үлкен шабыт іздейді. Дәстүрлі жапон сәулетінің негізгі архитектуралық сипаттамалары келесідей: ағаш (негізгі құрылыс материалы), қисық көлбеу шатырлар, жылжымалы экрандар (шоджи) және егіс есіктері (фусума), едендер (татами), веранда (энгава).

Жапонияда ағашты салу үшін пайдаланудың тағы бір себебі елдегі кипаристердің көптігі болды. Дәндері ағаштың ұзындығына дейін созылатын бұл қылқан жапырақты ағаш оны ағашқа оңай кесуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оның тартымды құрылымы мен хош иісі бар, бұл оны боялмаған ағаш беттерге өте ыңғайлы етеді.

Мысалы, Жапониядағы ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұра тізіміне енген Химэджи сарайы жапон сәулетінің ең жақсы үлгілерінің бірі. Жапонияның Хиого префектурасындағы Химэджи қаласында орналасқан бұл таңғажайып құлып Жапонияның сәулеттік жарқырауын және бай мәдени мұрасын көрсетіп қана қоймайды.

17 ғасырда салынған, оның қабырғалары, қақпалары мен бұралмалы жолдарының күрделі желісін қамтитын лабиринттік орналасуы, қорғаныс жүйесі ретінде де, практика жүзінде орындауда да керемет дәл ғимарат мысалы екеніне тіпті қыңыр ғалымдардың өзінің көзі жетті. Құрылымда феодалдық кезеңнің озық қорғаныс жүйелері бар. 83 бөлмеден тұратын желі және құлып архитектуралық түрлерінің тұтас қатарының ең келісті үлгілерінің бірі болып тарихта қалған. Пішінді қисық карниздері мен әшекейленген педименттері бар көп деңгейлі шатырлар архитектураның табиғи ортамен интеграциясының айтарлықтай жүзді мысалы – бұл дегеніміз жапон сәулет философиясының айрықша белгісі.

21 ғасырдағы жапондық ғимараттарға көше отырып, әлемдегі ең биік теледидар мұнарасы – Токио Аспан ағашы (Tokyo Skytree) туралы айту міндетті. Құрылыста қолданылатын негізгі материал – бетон және болат. Мұнара жапондық дәстүрлер мен заманауи технологиялардан шабыттанған заманауи және эстетикалық дизайнға ие. Мұнара құрылысы жер сілкінісі мен аймаққа тән басқа да табиғи апаттар кезінде оның тұрақтылығы мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету

үшін озық инженерлік шешімдерді қолдану арқылы жүргізілді. Tokyo Skytree – туристік және коммерциялық қызығушылықтың танымал нысаны. Ғимараттың ішінде көптеген мейрамханалар, дүкендер, сондай-ақ көрме залдары мен қала көрінісін тамашалауға арналған орындар бар. Бұл құрылыс миллиондаған Токио тұрғындары мен оған жақын аудандар үшін байланыс пен ақпараттық қызметтерді ұсынатын теледидар мен хабар таратуға қызмет етеді. Tokyo Skytree антенналар мен таратқыштарды қоса алғанда, теледидар мен радио хабарларын таратуға арналған үздік жабдықтармен жасақталған.

Алып мұнара апаттардың зақымдану қаупін азайту үшін найзағайдан қорғау жүйесімен және басқа қауіпсіздік шараларымен жабдықталған.

Жапонияда «Mode Gakuen Cooon» деп аталатын таңғажайып оқу ғимараты бар. Cooon Tower дизайны коконға ұқсас. Токио студенттері оқитын және жетілетін кокон. Бұл әлемдегі екінші ең биік оқу ғимараты. Бірінші орынды Мәскеу мемлекеттік университеті (ММУ) алады. М. В. Ломоносова Мәскеуде. Mode Gakuen Cooon мұнарасы – әлемдегі бірнеше зәулім ғимараттардың бірі. Мұнда болашақ дизайнерлер, информатика мамандары және дәрігерлер оқытылады. Атауынан көрініп тұрғандай, құрылымның сырты жұлдызқұрттың тұт үйіне немесе басқа да бір жәндіктің коконына ұқсайды. Студенттер 50 қабатты мұнараның аудиторияларында дәрістер тыңдайды. Олар көбелектерге айналатын шынжыр табандар сияқты үлкен және әдемі нәрсеге айналады. Олар осы үлкен мегаполиске және бүкіл елге тікелей аспаннан қарайды. Cooon Tower сонымен қатар жаңашылдықтың символына айналды, ескірген және өсіп келе жатқан іргелес ғимараттардың үстінен бейнелі де, тура да көтеріледі. Жапондықтардың тағы бір сәулеттік ғажабы.

Жақында Жапонияға сапар жасап келген қазақстандық саяси және қоғам қайраткері, саясаттанушы, публицист және баспагер Досым Сәтбаев жеке бақылауларының нәтижесінде Жапонияның заманауи сәулеті туралы былай деп жазады: «Токиода көптеген биік және өте биік үйлер мен кеңсе ғимараттары бар. Бұл зәулім ғимараттар қаласы. Қазір мұнда 150 метрден жоғары 160-тан астам ғимарат салынды. Бұл халықтың жоғары тығыздығына байланысты екені түсінікті. Сондықтан сіз жоғары қарай өсуіңіз керек. Бірақ бұл табиғи элементтермен байланысты барлық тәуекелдерді ескере отырып жасалады».

Айтпақшы, Қазақстанда халықтың тығыздығы төмен және адам құрудың мәні тек құрылыс лоббиінің ашкөздігімен байланысты.

Сонымен қатар, болжаудың нақты әдістерінің болмауы жапондықтарды табиғи және техногендік төтенше жағдайлардың қаупін азайтудың басқа тәсілін дамытуға мәжбүр етті. Егер адамдарға жер сілкінісі туралы алдын-ала ескерту мүмкін болмаса, онда балалар мен ересектерді ТЖ кезінде өзін қалай дұрыс ұстау керектігін үнемі оқытудан басқа, сейсмикалық соққылар кезінде жаппай құлап кетпейтіндей үйлер мен кеңселер салу керек. Бұл жер сілкінісіне төзімді құрылыстың қатаң стандарттары және біз армандайтын осы саладағы сыбайлас жемқорлықтың төмен деңгейі туралы. Мұндағы әрбір жаңа ірі жер сілкінісі ғимаратты одан да күшті ету үшін жаңа құрылыс нормаларында ескерілген.

Мысалы, ең биік ғимараттардың бірі Tokyo Skytree – биіктігі 634 метр болатын үлкен мұнара және жер сілкінісі кезінде діріл мен инерцияны басатын амортизаторлардың экзоскелеті мұнара дінінің айналасында тұрғызылған.

Жапон сәулетшілерінің пікірінше, көп қабатты ғимараттар тек берік материалдан ғана емес, сонымен қатар ғимараттардың тербелуіне мүмкіндік беру үшін иілгіштен де салынуы керек, бірақ көлденең үдеу кезінде құлап кетпейді. Сондықтан құрылыс материалдарының жаңа түрлері үнемі тексеріліп отырады.

Мысалы, сарапшылардың пікірінше, никель-титан қорытпалары болаттан 10–30% күшті. Сонымен қатар, оларда форманың есте сақтау қасиеті бар, өйткені деформациядан кейін мұндай материал бастапқы күйіне оралады. Бетон бағандарын нығайту үшін көміртекті талшық қолданылады”

Сонымен қатар жоғарыда айтылғандардың бәріне «Әйгілі жапон сәулетшісі Юн Игараши атап өткендей: «үйлер берік болуы керек және оларға ауа-райы әсер ететін кез келген апатқа төтеп беруі керек» осыны қосты.

Жапондық сәулет стилі мен қала құрылысының ерекшеліктерін зерттеу осы елдің мыңжылдық мәдениетіне тән ерекше аспектілер мен іргелі принциптерді ашады. Жапон сәулеті инновация рухын және тарихи мұраны құрметтеуді бейнелейтін дәстүрлі және заманауи элементтердің қанық үйлесімімен ерекшеленеді.

Күншығыс елінің архитектуралық стилінің негізгі ерекшеліктеріне қарапайымдылық пен минимализмге ұмтылу, қоршаған табиғатпен эстетикалық үйлесімділік, дәстүрлі материалдар мен құрылыс техникасын қолдану жатады. Жапониядағы қала құрылысы жобалары жоғары жоспарлау ұйымымен, экологиялық және технологиялық аспектілерді ескере отырып, сонымен қатар тұрғындар үшін ыңғайлы және бояулы қалалық орта құруға ұмтылуымен ерекшеленеді.

Ниппон сәулет және қала құрылысы саласындағы зерттеулер осы мәдениеттің әлемдік мұраға қосқан үлесін және қазіргі қалалық ортаның дамуын жақсы түсінуге және бағалауға мүмкіндік береді. Осы саладағы қосымша зерттеулер қала құрылысына инновациялық тәсілдерді дамытуға және болашақ ұрпақ үшін тұрақты және үйлесімді қалалық кеңістіктер құруға ықпал етуі мүмкін. Сайып келгенде, жапондық сәулет стилі мен қала құрылысы сәулетшілердің, дизайнерлердің және зерттеушілердің әлемдік қауымдастығы үшін маңызды шабыт көзі болып қала отырып, дәстүр мен қазіргі заманның бірегей үйлесімімен шабыттандырады және таң қалдырады.

Жалпы, жапон архитектурасын зерделеу Қазақстанды өзінің бірегей мәдени және тарихи аспектілерін көрсететін, сондай-ақ қоғамның қазіргі заманғы үрдістері мен қажеттіліктеріне сәйкес келетін заманауи, тұрақты және үйлесімді орта құруға одан сайын ынталандыруы мүмкін.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Особенности архитектурного стиля Японии. URL: <https://architecturebest.com/osobennosti-arkhitekturnogo-stilya-yap/>
2. Современная архитектура Японии. URL: <https://jamato.ru/kultura-yaponii/96-sovremennaya-arkhitektura-yaponii>
3. Japanese Architecture: Evolution, features, and examples. URL: <https://parametric-architecture.com/japanese-architecture-evolution-features-and-examples/>
4. Автор Forbes.kz открывает другую Японию для казахстанцев. URL: https://forbes.kz//life/afisha/avtor_forbeskz_otkryivaet_druguyu_yaponiyu_dlya_kazahstantsev/
5. В Токио много высоких и очень высоких домов и офисных зданий. URL: https://www.instagram.com/p/C4eSO7cS9aS/?utm_source=ig_web_copy_link&igsh=MzRIODBiNWFIZA==

УДК 327

ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ СПОРЫ НА ЮЖНО-КИТАЙСКОМ МОРЕ

Есбол Мәди Маратұлы

madiyesbol@gmail.com

студент факультета международных отношений

ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель - А.У. Исаев